

Detektorarkæologi

AF CLAUS HOLM SØRENSEN

Nordjyllands Historiske Museum er beriget af en gruppe meget ivrige amatørarkæologer, der bruger meget af deres fritid ude i museets arbejdsmark. I næsten alt slags vejr kan man se dem rundt omkring i landskabet enten alene, to og to eller i små grupper, vandre med fejende bevægelser hen over markerne med metaldetektorer. En til tider utaknemmelig hobby, da vejrliget jo ikke tager hensyn til de få dage om året, hvor bonden lader sin mark hvile, efter høst og før den nye afgrøde står så højt, at man ikke længere kan færdes i den. Men dette til trods er glæden også stor, når detektoren hyler og indikerer, at her ligger der en genstand, som langt fra hver gang er af historisk interesse. Når den så endelig er af historisk interesse, så er sliddet og tålmodigheden blevet belønnet.

Afsøgning med metaldetektorer i arkæologiens tjeneste tog for alvor fart i begyndelsen af 1980'erne, hvor det blev muligt for de fleste mennesker at erhverve et sådant apparat for nogle få tusinde kroner. Snart begyndte flere og flere metalfund at komme ind på landets museer, men den etablerede arkæologi havde i begyndelsen lidt svært ved at forholde sig til disse fund, idet de ikke var samlet op efter traditionelle arkæologiske metoder. Efterhånden erkendte man dog på museerne, at man via disse mange fund fik et unikt materiale, som man hidtil ikke havde haft eller har mulighed for at indsamle indenfor de økonomiske rammer, som normalt er afstukket museerne.

De til Nordjyllands Historiske Museum tilknyttede detektorfolk har igennem alle årene indleveret mange tusinde detektorfund, som museet ikke til alle tider har kunnet behandle så hurtigt, som ønskeligt var, og for at forstå hvorfor vil det være på sin plads at berette om, hvorledes håndteringen af detektorfundene finder sted.

Som følge af den flere hundrede år gamle bestemmelse om danefæ tilhører jordfundne genstande, som ingen kan gøre lovformeligt krav på, staten, og det er i den forbindelse museets opgave at registrere dem og sende dem videre til Nationalmuseet, hvorefter finderens kan få sin dusør og Nationalmuseet sit danefæ.

Når en finder indleverer et fund til Nordjyllands Historiske Museum, registreres dette i museets arkiv, såvel før som efter de bliver sendt til bedømmelse på Nationalmuseet i relation til omtalte lov om danefæ – en relativt langsommelig og tidskrævende proces har dermed taget sin begyndelse. Til frustration for såvel arkæologer som detektorfolk, så var Nordjyllands Historiske Museum på grund af andre gøremål desværre kommet bagud med denne registrering, og det stod klart, at man måtte arbejde mere målrettet med dette store materiale. Det gjaldt både det, som allerede var registreret i vores arkiver og de mange nye fund, som vi havde liggende, men endnu ikke havde registreret. Hertil kom naturligvis de nye fund, som til stadighed blev afleveret til museet.

Ud af 6.591 sager i museet arkiv er der omkring 722 sager alene om detektorfund. Nogle af disse sager består af en enkelt genstand fundet på en af markerne inden for museets arbejdsområde, mens andre sager består af op til flere hundrede genstande fundet på større arealer. Et materiale, der i alle henseender må betegnes som uhomogent registreret, hvorfor det også er meget svært tilgængeligt og tidskrævende at anvende i det pågående forskningsarbejde. Derfor valgte museet at gennemgå alle disse ældre sager og få dem lagt rigtigt ind i Kulturarvstyrelsens elektroniske registreringssystem REGIN. Et arbejde, der blev betydelig lettere af, at museet havde scannet næsten alle detektorfundene fra de seneste år. Efter hovedparten af sagerne således var bragt i orden i REGIN, etableredes en database i et internt Geografisk Informationssystem (MapInfo), hvor alle genstandene, fortrinsvis enkeltvis, men for nogle af de ældre funds vedkommende i grupper, er markerede med punkter, hvortil er knyttede informationer om alder, genstandstype. Yderligere kan man finde henvisning til REGIN samt billederne af disse.

Her halvandet år efter at dette arbejde er påbegyndt, er projektet nu så langt, at kun nogle få gamle sager fra midten af 1980'erne mangler at blive lagt i databasen. Hovedparten af de fund, der gennem årene havde hobet sig op, er også registrerede og sendt til Nationalmuseet, hvor de enten er færdigbehandlede eller ved at blive det. En gruppe af særligt fine genstande holdes efter aftale dels med finderne, dels med Nationalmuseet tilbage for, at Nordjyllands Historiske Museum fra marts 2008 kan vise disse frem på en mindre udstilling på Aalborg Historiske Museum.

Når Nordjyllands Historiske Museum således i løbet af foråret 2007 når til, at alle sager af ældre dato er lagt ind i MapInfo, og de sidste sager desforuden er gjort tilgængelig i REGIN, så vil det gå langt hurtigere, fra fundet er registreret på museet, til det er sendt til danefæbedømmelse på Nationalmuseet. Hertil kommer, at Nordjyllands Historiske Museum langt hurtigere vil kunne bruge materialet i det daglige arkivaliske arbejde og i forskningsøjemed. Allerede nu kan der på baggrund af databasen udtegnenes forskellige spredningskort over, hvor eksempelvis fiblerne fra en periode i jernalderen er fundet.

Ansporet af museet er en del af detektorfolkene begyndt at anvende moderne GPS-instrumenter til mere præcis stedfæstelse af de fundne genstande. Nøjagtigheden af stedfæstelsen er helt nede på under få meter, og museet får således helt nye muligheder i forbindelse med udgravninger i fremtiden. Lad os således forestille os, at en række mønter fra en møntskat er blevet fundet over en årrække og præcist afsat med GPS. Spredningsmønstret vil efterfølgende vise, hvorfra præcist skatten stammer, og museet vil efterfølgende vha. en udgravning måske kunne afdække, at skatten lå begravet i et hus.

I samarbejde med detektorfolkene er der taget initiativ til at danne en forening, og museet håber således, at vi i fremtiden kan samarbejde om mere målrettede undersøgelser. Senest har detektorfolkene og museet således samarbejdet om afsøgning af arealer ved ringborgen Fyrkat i forbindelse med projektet "Kongens Borge".

